

NVO "MOZAIK NIKŠIĆ"

PODRŽANI
OSNAŽENI

Analiza postojećeg stanja u oblastima koje tretira *Strategija za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2022–2027* na nivou Opštine Nikšić

Finansira
Evropska unija

fond za aktivno građanstvo
fund for active citizenship

Zaklada za razvoj
lokalne zajednice
Slagalica →
Uči(na)mo pamake za pravednije društvo

NVO "MOZAIK NIKŠIĆ"

PODRŽANI
OSNAŽENI

Analiza postojećeg stanja u oblastima koje tretira Strategija za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2022–2027 na nivou Opštine Nikšić

Nikšić, oktobar 2023.

NVO "MOZAIK NIKŠIĆ"

**PODRŽANI
OSNAŽENI**

Izdavač:

NVO "MOZAIK NIKŠIĆ"

Za izdavača:

Blagoje Šturanović

Autorke:

Dr sc Anka Vukićević

Nada Bošković

Saradnik:

Blagoje Šturanović

Dizajn:

Blagoje Šturanović

Štampa:

FotoLab

Tiraž:

20 primjeraka

SADRŽAJ

1. O projektu.....	5
2. Uvod u analizu.....	6
3. Diskriminacija i višestruka diskriminacija osoba s invaliditetom.....	8
4. Žene i djevojčice s invaliditetom.....	9
5. Djeca s invaliditetom.....	11
6. Pristupačnost.....	13
7. Pristup pravdi i postupanje državnih organa.....	15
8. Socijalna zaštita, adekvatan životni standard, samostalan život i život u zajednici.....	17
9. Privatni i porodični odnosi.....	18
10. Obrazovanje.....	19
11. Rad i zapošljavanje.....	20
12. Zdravlje, rehabilitacija i lična pokretljivost OSi.....	22
13. Politički i javni život.....	24
14. Kultura, mediji, sport i rekreacija.....	26
15. Aktivnosti lokalne samouprave	28
16. Aktivnosti lokalne samouprave u Nikšiću sa preporukama.....	30
17. Literatura.....	32

1. O projektu

Projekat „Zajedno donOSImo odluke!“ je podržan kroz program Podržani=Osnaženi koji realizuje Fond za aktivno građanstvo u partnerstvu sa Zakladom za razvoj lokalne zajednice „Slagalice“ iz Hrvatske. Program finansira Evropska unija, a kofinansira Ministarstvo javne uprave.

Cilj projekta „Zajedno donOSImo odluke!“ je povećanje stepena učešća organizacija osoba s invaliditetom (OOSI) i osoba sa invaliditetom (OSI) u procesima donošenja odluka i kreiranja politika na lokalnom nivou kroz osnaživanje njihovih zagovaračkih kapaciteta i znanja o pravima OSI.

Specifični ciljevi projekta:

Cilj 1: Povećan stepen učešća organizacija osoba s invaliditetom (OOSI) i osoba sa invaliditetom (OSI) u procesima donošenja odluka i kreiranja politika na lokalnom nivou

Cilj 2: Osnaženi zagovarački kapaciteti lokalnih organizacija osoba sa invaliditetom i osoba sa invaliditetom

Cilj 3: Izrađena Analiza postojećeg stanja u oblastima koje tretira Strategija za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2022–2027 na lokalnom nivou

Cilj 4: Izrađena i podnešena inicijativa za usvajanje i sprovođenje Strategije za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2022–2027 na lokalnom nivou

Direktna ciljna grupa projekta su organizacije osoba s invaliditetom (OOSI) sa teritorije opštine Nikšić, osobe s invaliditetom (OSI), lokalna uprava, mediji, građani i društvo u cjelini. Potrebe ciljne grupe su prepoznate kroz saradnju sa OOSI i kroz metod direktnog dijaloga sa predstavnicima OOSI koje su potvrdile nizak nivo integrisanosti u procese kreiranja politika u lokalnoj zajednici. U Nikšiću postoji više OOSI koje imaju veliki broj članova od kojih svakodnevno dobijaju veliki broj zahtjeva i sugestija kako bi ostvarili svoja prava. Kako ne postoji poseban akcioni plan za OSI ili Strategija za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2022–2027 na lokalnom nivou OOSI i OSI ne mogu da se pozovu na konkretan document koji im garantuje tražena prava. Stoga je neophodno učešće OOSI u donošenju odluka i u kreiranju politika, jer OSI najbolje znaju šta im je potrebno.

Projekat se realizuje kroz sljedeće aktivnosti:

Aktivnost 1: Organizovanje obuke za organizacije OSI i OSI o ljudskim pravima OSI i javnom zagovaranju za prava OSI.

Aktivnost 2: Analiza postojećeg stanja u oblastima koje tretira Strategija za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2022–2027 na lokalnom nivou.

Aktivnost 3: Izrada inicijative za usvajanje i sprovođenje Strategije za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2022–2027 na lokalnom nivou.

Aktivnost 4: Predstavljanje Analize i Inicijative na okruglom stolu
Kreirana analiza biće štampana u 20 primjeraka, u lokalnoj štampariji u Nikšiću.

2. UVOD U ANALIZU

Vlada Crne Gore je 2022. usvojila Strategiju za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2022–2027 sa Akcionim planom za period 2022– 2023. godine kojima je identifikovan jedan strateški cilj i 12 ključnih oblasti djelovanja.

STRATEŠKI CILJ: Obezbjeđenje ravnopravnog položaja i punog učešća lica s invaliditetom u svim sferama društvenog života, kroz unapređenje pravnog, insitucionalnog, socijalnog i ekonomskog okvira za zaštitu od diskriminacije, koji se temelji na modelu pristupa invaliditetu zasnovanom na ljudskim pravima.

- Operativni cilj 1: Unapređenje položaja žena i djevojčica s invaliditetom kroz smanjenje svih oblika višestruke i interseksijske diskriminacije i obezbjeđenje nezavisnosti, autonomije i ravnopravnog učešća u svim sferama društvenog života

- Operativni cilj 2: Stvaranje uslova za eliminaciju svih oblika diskriminacije i društvene isključenosti sa kojima se suočavaju djeca s invaliditetom u svim oblastima od značaja za postizanje pune ravnopravnosti i jednakog položaja u društvu.

- Operativni cilj 3: Obezbijediti ravnopravan pristup licima s invaliditetom objektima u javnoj upotrebi, saobraćaju, (javnom prevozu, javnim površinama i saobraćajnoj infrastrukturi), informacijama i komunikacijama, proizvodima i uslugama.
- Operativni cilj 4: Unapređenje institucionalnih kapaciteta, efikasnosti i pristupačnosti organa javne vlasti u postupcima za zaštitu of diskriminacije lica s invaliditetom.
- Operativni cilj 5: Obezbijediti punu ravnopravnost i priznavanje svih prava iz oblasti socijalne i dječje zaštite licima s invaliditetom koja garantuju potrebne uslove za samostalan život u zajednici
- Operativni cilj 6 Unapređenje postojećeg pravnog okvira u cilju omogućavanja jednakog prava licima s invaliditetom pod starateljstvom da formiraju bračnu zajednicu i uklanjanje postojećih zakonskih ograničenja roditeljskih prava lica s invaliditetom
- Operativni cilj 7: Obezbijediti ravnopravnost i jednakost šansi lica s invaliditetom za uključenost u inkluzivni obrazovni sistem bez diskriminacije
- Operativni cilj 8: Smanjenje nivoa diskriminacije sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom ostvarenja prava iz oblasti rada i zapošljavanja.
- Operativni cilj 9: Smanjenje nivoa diskriminacije i barijera sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristupa zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenim uslugama
- Operativni cilj 10: Unaprijediti uslove za ravnopravno učešće i pristup lica s invaliditetom u okviru političkog i javnog života
- Operativni cilj 11: Obezbjedenje ravnopravnog učešća, medijske zastupljenosti i pristupa lica s invaliditetom kulturnom životu, sportskim i rekreativnim aktivnostima
- Operativni cilj 12: Obezbjedenje uslova za ravnopravno učešće lica s invaliditetom u životu lokalnih zajednica i potpunoj zaštiti njihovih prava na lokalnom nivou

3. DISKRIMINACIJA I VIŠESTRUKA DISKRIMINACIJA LICA S INVALIDITETOM

Osobe s invaliditetom su osobe sa urođenom ili stečenom fizičkom, senzornom, intelektualnom ili emocionalnom smanjenom sposobnošću koje usled društvenih ili drugih prepreka nemaju mogućnost ili imaju smanjene mogućnosti da se uključe u aktivnosti društvenog života na istom nivou sa drugima, bez obzira na to da li pomenute aktivnosti mogu obavljati uz pomoć pomagala ili druge osobe.

Kada govorimo o samoj diskriminaciji OSI važno je napraviti jasnu razliku između više oblika diskriminacije sa kojima se suočavaju ova lica, gdje je primarni akcenat na podjelina posrednu (indirektnu) i neposrednu (direktnu) diskriminaciju. Od posebnog značaja za politiku lica s invaliditetom je podjela na višestruku, intersekcijsku (kao poseban oblik višestruke), ponovljenu i produženu diskriminaciju (1).

Prema Zakonu o zabrani diskriminacije (član 2), diskriminacija predstavlja:

„svako pravno ili faktičko pravljenje razlike ili nejednako postupanje, odnosno propuštanje postupanja prema jednom licu, odnosno grupi lica u odnosu na druga lica, kao i isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva nekom licu u odnosu na druga lica, koje se zasniva na rasi, boji kože, nacionalnoj pripadnosti, društvenom ili etničkom porijeklu, vezi sa nekim manjinskim narodom ili manjinskom nacionalnom zajednicom, jeziku, vjeri ili uvjerenju, političkom ili drugom mišljenju, polu, promjeni pola, rodnom identitetu, seksualnoj orijentaciji i/ili interseksualnim karakteristikama, zdravstvenom stanju, invaliditetu, starosnoj dobi, imovnom stanju, bračnom ili porodičnom stanju, pripadnosti grupi ili pretpostavci o pripadnosti grupi, političkoj partiji ili drugoj organizaciji, kao i drugim ličnim svojstvima“ (2).

Višestruka diskriminacija predstavlja oblik diskriminacije koji je učinjen prema istom licu s invaliditetom ili grupi lica po više osnova – ličnih svojstava istovremeno. Odnosi se na situaciju u kojoj osoba doživljava diskriminaciju po dva ili više osnova, što kao posljedicu ima diskriminaciju koja je složena ili pogoršana. Višestruka diskriminacija se zasniva na kumulativnim ličnim svojstvima lica ili grupe lica prema kojima se ispoljava.

4. ŽENE I DJEVOJČICE S INVALIDITETOM

Operativni cilj 1: *Unapređenje položaja žena i djevojčica s invaliditetom kroz smanjenje svih oblika višestruke i interseksijske diskriminacije i obezbjeđenje nezavisnosti, autonomije i ravnopravnog učešća u svim sferama društvenog života*

Kada govorimo o položaju žena i djevojčica s invaliditetom u Crnoj Gori, važno je ukazati da navedenom pitanju nije data vidljivost i politički značaj koji zaslužuje i zahtjeva. Činjenično stanje pokazuje da se problemi koji se odnose na žene i djevojčice, kao i problemi koji se odnose na lica s invaliditetom, rješavaju zasebno sa sve većom pažnjom i hitnošću. Međutim, još uvijek nije preduzet ozbiljan pristup za rješavanje problema višestruke diskriminacije s kojim se suočavaju žene i djevojčice s invaliditetom. U crnogorskom društvu još uvijek postoji nedovoljan nivo svijesti o postojanju i oblicima diskriminacije sa kojima se suočavaju žene, odnosno efekti diskriminacije su uglavnom neistraženi. Višestruka diskriminacija sa kojom se suočavaju žene i djevojčice, kao lica s invaliditetom, ostaje maskirana iza svakog njenog sastavnog dijela i sve preduzete mjere zasnivaju se na ideji da se dva ili više aspekata diskriminacije trebaju tretirati odvojeno.

U slučaju žena i djevojčica s invaliditetom, ova stalna diskriminacija pogoršana je svim nedostacima koji proizilaze iz njihovog invaliditeta, a koji se razlikuju u skladu sa njihovom prirodom i ozbiljnošću. Međutim, ovdje se ne radi o gomilanju nedostataka, već činjenici da ženski invaliditet značajno uvećava poteškoće sa kojima se već susreću i istovremeno se koristi kao opravdanje za stalnu diskriminaciju prema njima.

U akionom planu za period 2022 – 2023 za Operativni cilj 1. planirana je realizacija osam aktivnosti, a mi ćemo navesti one koje su u dosadašnjem periodu trebale biti završene. Aktivnosti koje su trebale biti realizovane su sledeće: Izrada analize o nivou integrisanosti žena s invaliditetom u dokumentima javnih politika za čiju realizaciju su bili odgovorni ZSDZ, MLJMP, NVO sektor, UNDP, a trebala je biti završena u četvrtom kvartalu tekuće godine nije realizovana u dosadašnjem periodu. Druga aktivnost ovog operativnog cilja se odnosila na Analizu učešća žena s invaliditetom u javnom i političkom životu na lokalnom nivou za čiju realizaciju su odgovorni MLJMP i UNDP, a trebala bi biti završena u četvrtom kvartalu 2023.

Jedna od aktivnosti je bila i organizacija i sprovođenje aktivnosti koje doprinose borbi protiv višestrukih i ukrštenih oblika diskriminacije sa kojim se suočavaju žene i djevojčice sa invaliditetom čija realizacija je bila planirana do četvrtog kvartala 2022, a za čiju realizaciju su bili odgovorni MLJMP i NVO sektor, nije realizovana. Sprovođenje istraživanja o položaju žena i djevojčica sa invaliditetom čiji cilj je bio prikupiti podatke razvrstane prema starosnoj dobi, geografskoj oblasti, vrsti invaliditeta, porodičnoj situaciji i mjestu boravka (ustanova ili briga o zajednici) i nivou diskriminacije u svim oblastima a za čiju realizaciju je bio odgovoran MLJMP i NVO sektor I to do četvrtog kvartala 2022 godine, takođe nije realizovana.

Edukacija osoba sa invaliditetom romske i egipćanske populacije o prepoznavanju diskriminacije i načinima za prijavljivanje slučajeva diskriminacije kroz koju je trebalo biti edukovano najmanje 15 žena romske i egipćanske zajednice a za čiju realizaciju je bio odgovoran MLJMP i trebala je biti realizovana u trećem kvartalu 2022, nije realizovana.

Kroz ovaj operativni cilj planirane su i aktivnosti: Analiza medijskog izvještavanja o ženama s invaliditetom; Podsticati razvoj i sprovođenje projekata koji doprinose smanjenju diskriminacije žena i djevojčica s invaliditetom; Medijska kampanja za zaštitu osnovnih prava i zaštitu od diskriminacije žena i djevojčica s invaliditetom, čiji je rok za realizaciju četvrti kvartal 2023.

5. DJECA S INVALIDITETOM

Operativni cilj 2: *Stvaranje uslova za eliminaciju svih oblika diskriminacije i društvene isključenosti sa kojima se suočavaju djeca s invaliditetom u svim oblastima od značaja za postizanje pune ravnopravnosti i jednakog položaja u društvu*

Djeca s invaliditetom/djeca sa smetnjama u razvoju predstavljaju jednu od najugroženijih kategorija lica s invaliditetom, posebno uzimajući u obzir da se ova lica suočavaju sa različitim faktorima ugroženosti. Sa jedne strane, kao djeca i najmlađi članovi društva zahtijevaju usvajanje posebnih mjera kako bi se osigurala zaštita njihovih prava priznatih Konvencijom UN -a o pravima djeteta (CRC). 53 Sa druge strane, kao lica s invaliditetom, oni su posebno ranjiva djeca koja zaslužuju posebne mjere zaštite priznate Konvencijom UN o pravima lica s invaliditetom. Konvencija pruža pravni okvir za zaštitu prava djece s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju kao posebno ugroženih građana EU. Član 7 Konvencije posebno je posvećen djeci s invaliditetom/djeci sa smetnjama u razvoju i zahtijeva od država ugovornica da preduzmu sve potrebne mjere kako bi osigurale da djeca s invaliditetom/djeca sa smetnjama u razvoju u potpunosti uživaju sva ljudska prava i osnovne slobode ravnopravno sa drugom djecom. Ove obaveze se, između ostalog, odnose na pravo na obrazovanje i poštovanje evoluirajućih sposobnosti djece s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju, pravo na porodični život i njegu u zajednici, pravo na zdravlje i pristup dobrima i uslugama, uključujući aktivnosti u slobodno vrijeme. Osim toga, član 16 Konvencije zahtijeva od država ugovornica da preduzmu sve neophodne mjere kako bi zaštitile djecu s invaliditetom/djecu sa smetnjama u razvoju od eksploatacije i zlostavljanja. Kao i u drugim oblastima koje se odnose na lica s invaliditetom, jedan od evidentiranih problema u Crnoj Gori jeste nedostatak preciznih podataka u pogledu ukupnog broja djece s invaliditetom/djece sa smetnjama u razvoju u crnogorskom društvu.

Od četiri aktivnosti koje su bile planirane Akcionim planom, nije realizovana aktivnost Podrška Savjetu za prava djeteta/ili drugom Vladinom tijelu za izradu Akcionog plana za primjenu preporuka iz Analize multisektorskog odgovora na potrebe djece sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori za čiju realizaciju su bili odgovorni Savjet za prava djeteta, nadležna ministarstva, parlamentarci, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda, organizacije osoba sa invaliditetom, UNICEF.

Za aktivnosti: Organizacija i sprovođenje aktivnosti koje doprinose smanjenju diskriminacije djece sa invaliditetom sa posebnim akcentom na djecu koja su u riziku od intersekcijske diskriminacije i Tehnička pomoć za definisanje minimalnog paketa usluga koje su opštine u obavezi da pruže djeci i razvoj standardnih operativnih procedura za koordinaciju među sektorima i pružanje integrisanog, holističkog i pristupa usmjerenog na dijete rok realizacije je četvrti kvartal 2023.

6. PRISTUPAČNOST

Operativni cilj 3: *Obezbijediti ravnopravan pristup licima s invaliditetom objektima u javnoj upotrebi, saobraćaju, (javnom prevozu, javnim površinama i saobraćajnoj infrastrukturi), informacijama i komunikacijama, proizvodima i uslugama.*

Pod pojmom pristupačnosti objekata i servisa licima s invaliditetom smatra se prilagođenost javnih objekata i površina licima sa smanjenom pokretljivošću, dok pristupačnost servisa podrazumijeva dostupnost informacija i servisa licima sa fizičkim invaliditetom koji utiče na prijem i obradu podataka/informacija i stoga podrazumijeva prilagođenost. Član 9 Konvencija UN definiše obaveze i pravo na pristupačnost fizičkog okruženja, usluga, informacija i komunikacija, kao i saobraćaja. Pristupačnost se, po Konvenciji, odnosi i na omogućavanje samostalnog života i potpunog učešća u životu zajednice, kako u urbanim tako i u ruralnim sredinama, a države potpisnice se obavezuju na razvoj i primjenu savremenih standarda i smjernica pristupačnosti. Pristupačnost, takođe, podrazumijeva elektronske usluge i službe, natpise na Brajevom pismu i u lako čitljivom formatu, zatim druge oblike asistencije i posrednika, uključujući vodiče, čitače i prevodioce na gestovni jezik kako bi olakšali pristup informacijama i objektima otvorenim za javnost. Takođe, važno je ukazati i na preporuke Komiteta UN za prava lica s invaliditetom Crnoj Gori, u dijelu koji se odnosi na potrebu usvajanja sveobuhvatne strategije pristupačnosti i pratećeg akcionog plana sa efikasnim mehanizmom za nadgledanje, mjerila, kao i prihvatljive vremenske rokove za uklanjanje barijera sa primjenljivim i djelotvornim sankcijama za nepoštovanje.⁵⁹ Generalno gledano, lica s invaliditetom treba da imaju jednak pristup svim dobrima, proizvodima i uslugama otvorenim ili namijenjenim za javnost na način koji će osigurati ravnopravno i efikasno korišćenje i poštovanje njihovog dostojanstva. Ovakav pristup proističe iz zabrane diskriminacije i svako uskraćivanje pristupa trebalo bi smatrati aktom diskriminacije, bez obzira na to da li je počinilac neko iz državnog ili privatnog sektora.

U akcionom planu, aktivnosti koje su predviđene da se realizuju za ovaj operativni cilj a za njihovu realizaciju su odgovorne i lokalne samouprave i NVO iz koje djeluju u oblasti prava lica s invaliditetom su:

Organizacija seminara, okruglih stolova, na državnom i lokalnom nivou u saradnji sa nevladinim sektorom radi obezbeđenja pristupa bez prepreka licima s invaliditetom. Ova aktivnost će do kraja četvrtog kvartala 2023. Imati za rezultat održan jedan okrugli sto u lokalnoj samoupravi Nikšić na temu pristupačnosti i to od strane NVO Mozaik.

Lokalna samouprava je kroz jednu od aktivnosti trebala da dostavi sedam izvještaja MEPG-u o aktivnostima na prilagođavanju objekata u javnoj upotrebi na lokalnom nivou licima s invaliditetom do kraja četvrtog kvartala 2023.

Kroz aktivnost na prilagođavanju objekata u javnoj upotrebi na lokalnom nivou bilo je planirano da se prilagode tri objekta u lokalnoj samoupravi i za to je direktno bila odgovorna lokalna samouprava, a krajnji rok je bio četvrti kvartal 2023 godine. Rezultat aktivnosti je prilagođen jedan objekat.

Aktivnost Izrade baze podataka pristupačnih objekata u javnoj upotrebi i interaktivna mapa - koja će omogućiti bolju informisanost o pristupačnim objektima za čiju je realizaciju odgovorno MEPG i NVO iz oblasti zaštite lica sa invaliditetom do kraja četvrtog kvartala 2023, u dosadašnjem periodu nije objavljena na sajtu Vlade i MEPG kako je bilo planirano Akcionim planom.

NVO Mozaik je u prethodnom period na teritoriji opštine Nikšić uradilo Mapiranje objekata i površina u javnoj upotrebi a nakon toga izradilo Analizu pristupačnih/nepristupačnih objekata. Ovo je bila projektna aktivnost.

Kroz aktivnost Medijske promocije i unapređenja oblasti pristupačnosti objekata u javnoj upotrebi u protekle dvije godine je je bilo planirano da bude najmanje pet medijskih pojavljivanja (gostovanja, pisani ili elektronski mediji), a za čiju realizaciju su bili odgovorni MEPG, Lokalne samouprave i nevladine organizacije. Za ovu aktivnost je bilo više od pet medijskih pojavljivanja, tako da je indikator ispunjen.

7. PRISTUP PRAVDI I POSTUPANJE DRŽAVNIH ORGANA

Operativni cilj 4: *Unapređenje institucionalnih kapaciteta, efikasnosti i pristupačnosti organa javne vlasti u postupcima za zaštitu of diskriminacije lica s invaliditetom.*

Jednakost pred zakonom i mogućnost korišćenja svih pravnih sredstava dostupnih licima s invaliditetom je zasnovana na sledećim pravnim garancijama: - pravo na efektivan pristup nadležnom organu za odlučivanje (uključujući i pravo na besplatnu pravnu pomoć), - pravo na djelotvorno pravno sredstvo, - pravo na pravičan i fer postupak, - pravo na odlučivanje u razumnom roku, - pravo na obrazloženu odluku, - pravo na adekvatno obeštećenje.

Lica s invaliditetom u Crnoj Gori se suočavaju sa brojnim problemima prilikom korišćenja svojih Ustavom i zakonima garantovanih prava u pogledu pristupa pravdi, počev od barijera koje ih onemogućavaju da budu stranke u tim postupcima i da koriste svoja ovlašćenja u njima. Važno je istaći da je pravni subjektivitet velikog broja lica s intelektualnim, psihosocijalnim, višestrukim, a nerijetko i fizičkim i senzornim invaliditetom negiran zbog pravnih barijera, pa ove osobe ne mogu biti stranka ni u jednom postupku, niti uživaoci svojih prava. Pored navedenog, lica s invaliditetom koje imaju punu poslovnu sposobnost, nailaze na mnogobrojne barijere već pri samom pokretanju postupka za ostvarivanje svojih prava – prostori u kojima je predviđeno podnošenje zahtjeva nisu pristupačni, nedostupnost informacija u pogledu mjesta i načina predaje zahtjeva, nemogućnost podnošenja zahtjeva na Brajevom pismu, kao ni mogućnost prijave diskriminacije Zaštitniku ljudskih prava i sloboda na znakovnom jeziku. Takođe, potrebno je ukazati na prepreke u pristupu pravnoj pomoći i zastupanju, nedostatak informacija u pristupačnim formatima, negativni stavovi koji preispituju sposobnost lica s invaliditetom da učestvuju u svim fazama sprovođenja pravde, kao i nedostatak obuka za profesionalce zaposlene u pravosuđu. Navedeni problemi su prepoznati i u okviru preporuka Komiteta UN za prava lica s invaliditetom koji je ukazao da osobe koje rade u sprovođenju pravosuđa nijesu dovoljno obučene za prava lica s invaliditetom, uključujući proceduralnu pristupačnost s posebnim osvrtom na pristup pomoćnim tehnologijama.

Takođe, Komitet je posebno istakao nedovoljnu dostupnost u sudskom i upravnom postupku pravne pomoći registrovanog i kvalifikovanog tumačenja znakovnog jezika, kao i nedostatak dostupnosti usluga za Brajevo pismo i alternativnih načina komunikacije za pružanje pomoći licima sa intelektualnim i psiho-socijalnim invaliditetom.

Kroz Akcioni plan za ovaj operativni cilj je planirano devet aktivnosti od kojih se dvije za čije sprovođenje su između ostalog odgovorne i lokalne samouprave. Pomenute dvije aktivnosti su: Poboljšanje kapaciteta i unaprjeđenje vještina nosioca dužnosti i pružaoca usluga u prevenciji institucionalizacije osoba sa invaliditetom i Jačanje kapaciteta nosioca dužnosti za implementaciju inkluzivnog i međusektorskog budžeta u oblasti prevencije deinstitutionalizacije.

U Analizi rodno odgovornog budžetiranja UMHCG navedeno je da je i među projektima koji se odnose na pristup pravdi OSI mali broj onih koji se eksplicitno odnose na žene s invaliditetom (3).

8. SOCIJALNA ZAŠTITA, ADEKVATAN ŽIVOTNI STANDARD, SAMOSTALAN ŽIVOT I ŽIVOT U ZAJEDNICI

Operativni cilj 5: *Obezbijediti punu ravnopravnost i priznavanje svih prava iz oblasti socijalne i dječje zaštite licima s invaliditetom koja garantuju potrebne uslove za samostalan život u zajednici*

Socijalna zaštita zasnovana na poštovanju ljudskih prava lica s invaliditetom mora imati za osnovni cilj zadovoljenje njihovih potreba. U prethodnom periodu programi socijalne zaštite vezani za invalidnost uglavnom su se fokusirali na siromaštvo, pritom ne uzimajući u potrebnoj mjeri u obzir posebne izazove sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom, kao što su aktivno učešće u obrazovanju, pristupu zdravlju i zapošljavanju. Prethodne metode rješavanja beneficija za lica s invaliditetom pokazale su ograničen napredak u prevazilaženju duboko ukorijenjenih društvenih struktura i praksi koje ometaju mogućnosti za lica s invaliditetom. Shodno tome, socijalna zaštita mora da prevaziđe tradicionalne pristupe socijalne zaštite sistemima intervencije koji promovišu aktivno građanstvo, socijalnu inkluziju i učešće zajednice, izbjegavajući paternalizam i zavisnost. Član 28. Konvencije o pravima lica s invaliditetom posebno priznaje pravo lica s invaliditetom na odgovarajući životni standard i socijalnu zaštitu, obezbjeđujući uživanje oba prava bez diskriminacije na osnovu sposobnosti. Stoga, države potpisnice moraju da preduzmu odgovarajuće mjere kako bi obezbijedile licima s invaliditetom jednak pristup redovnim programima i uslugama socijalne zaštite-uključujući osnovne usluge, sisteme socijalne zaštite, programe za smanjenje siromaštva i programe stanovanja. Poseban akcenat je na posebnim programima, uslugama i troškovima za potrebe povezane sa invaliditetom. Samostalni život, kao sastavni dio politike, podrazumijeva pružanje podrške licima s invaliditetom u pogledu samostalnog korišćenja prava na izbor i kontrolu nad njihovim životima, kao i pravo na uživanje ličnog dostojanstva i značajnih mogućnosti za puno učešće u poslu, porodičnom životu, obrazovanju, javnom, društvenom i kulturnom životu. Akcionim planom za sprovođenje Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za 2022 – 2023 za aktivnosti koje su predviđene u sprovođenju operativnog cilja nijesu nadležne lokalne samouprave. Međutim, opština Nikšić je usvojila Lokalni plan za unapređenje inkluzije i razvoj lokalnih socijalnih usluga – servisa za period 2022 – 2026. što se može smatrati kao jednim od pozitivnih pomaka lokalne samouprave kada je riječ o ovoj oblasti.

9. PRIVATNI I PORODIČNI ODNOSI

Operativni cilj 6: *Omogućavanje jednakog prava licima s invaliditetom pod starateljstvom da formiraju bračnu zajednicu i uklanjanje postojećih zakonskih ograničenja roditeljskih prava lica s invaliditetom*

Porodični odnosi, brak i porodica predstavljaju srž svake zajednice. Porodice su univerzalno prepoznate kao važan izvor podrške i sigurnosti, što je od posebnog značaja za položaj lica s invaliditetom u cjelokupnom društvu. Porodica može pružiti sigurno i stabilno okruženje koje njeguje rast i razvoj svakog člana u različitim životnim fazama, od rođenja do starosti. Porodice su različite i na njih utiče niz faktora, uključujući kulturne, tradicionalne i vjerske prakse. Porodice se mogu klasifikovati kao nuklearne, proširene, sa jednim roditeljem, sa djetetom, hraniteljske ili usvojiteljske. Važno je prepoznati ovu različitost i takođe priznati da lica s invaliditetom imaju pravo da zasnuju svoje porodice.

Član 23. Konvencije o pravima lica s invaliditetom naglašava se da pravo svih lica s invaliditetom koji su u uzrastu u kome se može stupiti u brak da stupaju u brak i zasnivaju porodicu na osnovu punog i slobodno izraženog pristanka budućih supružnika bude priznato.

Takođe, Komitet UN je ukazao da roditelji s invaliditetom, pri čemu je posebno istaknut položaj žena s invaliditetom koje, kada same podignu svoju djecu, mogu rizikovati da ih odvoje od njih jer nema dovoljno razvijenih mjera podrške od strane države u vršenju roditeljske odgovornosti prema djeci.

U Akcionom planu, za aktivnosti koje su predviđene da se realizuju za ovaj operativni cilj, nijesu odgovorne lokalne samouprave. U pogledu nivoa oduzimanja poslovne sposobnosti lica s invaliditetom, podaci prikupljeni od strane Sudskog savjeta, pokazuju da je u 2021. godini i dalje zastupljen značajan broj slučajeva lica s invaliditetom kojima je oduzeta poslovna sposobnost, od kojih je na teritoriji Nikšića 26 osoba s invaliditetom (15 muškaraca, 11 žena).

10. OBRAZOVANJE

Operativni cilj 7: *Obezbijediti ravnopravnost i jednakost šansi lica s invaliditetom za uključenost u inkluzivni obrazovni sistem bez diskriminacije*

Prema UN Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom, inkluzivno obrazovanje je ključno za ostvarivanje prava na obrazovanje bez diskriminacije, uključujući osobe s invaliditetom. Države potpisnice moraju obezbediti inkluzivni obrazovni sistem na svim nivoima, od predškolskog do visokog obrazovanja, kako bi omogućile svim učenicima, uključujući osobe s invaliditetom, pristup obrazovanju bez diskriminacije. Inkluzivno obrazovanje pomaže u borbi protiv stigmatizacije i diskriminacije te omogućava osobama s invaliditetom da se potpuno integrišu u zajednicu. Osim toga, obrazovanje pruža osnovu za zapošljavanje.

U Crnoj Gori, Komitet UN za prava osoba s invaliditetom je ukazao na nedostatak sveobuhvatnog zakonodavstva o inkluzivnom obrazovanju, nedostatak uporedivih podataka o učenicima s invaliditetom u redovnom obrazovanju, i probleme prilikom upisa u škole. Takođe, pristup visokom obrazovanju je ograničen, a potrebno je unaprediti obuku nastavnika i obezbediti pristupačne tehnologije i podršku za učenike s invaliditetom. Važno je da se preduzmu dalji koraci kako bi se smanjila diskriminacija i omogućila veća inkluzija osoba s invaliditetom u obrazovanju.

Planirani koraci u budućnosti uključuju unapređenje pravnog okvira, obuku nastavnika, prilagođavanje nastavnih materijala, poboljšanje pristupačnosti škola, reviziju sistema procene za upis u škole, i razvoj servisa podrške za uključivanje osoba s invaliditetom u obrazovni sistem.

U akcionom planu, za aktivnosti koje su predviđene da se realizuju za ovaj operativni cilj, nijesu odgovorne lokalne samouprave.

11. RAD I ZAPOSŁJAVANJE

Operativni cilj 8: *Smanjenje nivoa diskriminacije sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom ostvarenja prava iz oblasti rada i zapošljavanja.*

Diskriminacija lica s invaliditetom u oblasti rada i zapošljavanja je bazirana na tretmanu zaposlenog sa invaliditetom ili kandidata za posao na način koji nije ravnopravan sa drugim zaposlenim licima/kandidatima zbog njihovog invaliditeta. Za lica s invaliditetom je od izuzetnog značaja mogućnost zaposlenja i rada. Član 27 Konvencije UN o pravima lica s invaliditetom je posvećen garantovanju prava lica s invaliditetom na rad i zapošljavanje, primarno kroz ovih lica da zarađuju za život obavljajući posao koji su slobodno odabrali ili prihvatili na tržištu rada. Takođe, potrebno je stvoriti uslove u radnom okruženju koji su otvoreni, inkluzivni i pristupačni za lica s invaliditetom. Stav 1 ovog člana jasno propisuje zabranu diskriminacije na osnovu invalidnosti u odnosu na sva pitanja vezana za sve oblike zapošljavanja, uključujući uslove regrutovanja, zapošljavanja i primanja na posao, nastavak zapošljavanja, napredovanje u službi, uslove rada, zaštitu zdravlja i bezbjednost na radu. Pored navedenog zakona, važno je istaći i Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica s invaliditetom, koji svakako, predstavlja pomak i otvara nove mogućnosti za zaposlenje, ali je i izraz izuzetno nezadovoljavajuće situacije u kojoj se nalaze lica s invaliditetom u oblasti rada i zapošljavanja, posebno uzimajući u obzir da razvijena društvena svijest o važnosti zaposlenja lica s invaliditetom još uvijek ne postoji. Među mjerama aktivne politike zapošljavanja koje prepoznaje Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica s invaliditetom navode se: informisanje o mogućnostima i uslovima zapošljavanja, posredovanje u zapošljavanju, profesionalna orijentacija, finansiranje pripravnika, podrška samozapošljavanju pod povoljnijim uslovima, obrazovanje i osposobljavanje odraslih, javni rad, stipendiranje i druge mjere usmjerene na povećanje zaposlenosti i smanjenje nezaposlenosti. Dodatno, kako ni Zakon o zabrani diskriminacije niti Zakon o zabrani diskriminacije lica s invaliditetom, kao ni zakonski akti iz oblasti rada i zapošljavanja, ne prepoznaju institut razumnih adaptacija, niti njegovo kršenje propisuju kao jedan od oblika diskriminacije po osnovu invaliditeta, antidiskriminaciono zakonodavstvo u Crnoj Gori ne pruža adekvatnu zaštitu licima s invaliditetom od diskriminacije po osnovu invaliditeta u oblasti rada i zapošljavanja.

Što se tiče konkretnih primjera diskriminacije sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom, moguće je istaći slučajeve kada poslodavac odbija da zaposli lice s invaliditetom, iako konkretno lice ispunjava sve kriterijume za obavljanje posla, iz razloga zato što je korisnik invalidskih kolica ili kada se radi o nekom drugom obliku invaliditeta. Takođe, Komitet je prepoznao i da su žene s invaliditetom posebno pogođene nezaposlenošću, kao i nedostatak informacija za lica s invaliditetom dostupnim subvencijama ili bilo kakvim mjerama, osim obaveze poslodavaca koji ne poštuju minimalnu kvotu za zapošljavanje lica s invaliditetom da doprinesu Fondu za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica s invaliditetom. Poseban problem predstavlja to što se poslodavci i dalje opredjeljuju da umjesto zaposlenja lica s invaliditetom, uplate poseban doprinos u Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica s invaliditetom, što je pogrešan i diskriminatoran pristup, kojim se obesmišljavaju napori na primjeni posebnih mjera radi dostizanja jednakosti.

Predviđene aktivnosti za realizaciju ovog operativnog cilja su uglavnom usmjerene na edukacije o mogućnostima profesionalne rehabilitacije u nadležnosti MRSS i ZZZCG. U Crnoj Gori još uvijek ne postoji zvanična baza podataka koja sadrži tačan broj nezaposlenih i zaposlenih lica s invaliditetom, procjenu njihovih profesionalnih sposobnosti i stečene kvalifikacije kao i vještine koje lica s invaliditetom posjeduju. Nezvanični podaci ukazuju da je najveći broj lica s invaliditetom zaposleno u organizacijama lica s invaliditetom.

Pozitivan primjer rješavanja problema nezaposlenosti osoba s invaliditetom predstavlja aktuelni projekat "Program izvrsnosti zapošljavanja" koji ima za cilj povećanje uključivanja teško zapošljivih kategorija na tržište rada, što uključuje i kategoriju osoba s invaliditetom.

12. ZDRAVLJE, REHABILITACIJA I LIČNA POKRETLJIVOST OSI

Operativni cilj 9: *Smanjenje nivoa diskriminacije i barijera sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristupa zdravstvenoj zaštiti i zdravstvenim uslugama*

Iako neki zdravstveni uslovi povezani sa invaliditetom rezultiraju velikim potrebama zdravstvene zaštite, a drugi ne, sva lica s invaliditetom imaju iste opšte zdravstvene potrebe kao i sva druga lica. U tom pogledu, potrebno je stvoriti uslove za ravnopravan pristup redovnim zdravstvenim uslugama i zdravstvenoj zaštiti. Lica s invaliditetom su u većoj mjeri ugrožena u odnosu na druga lica, posebno uzimajući u obzir da mogu iskustiti veću osjetljivost na sekundarna stanja koja se mogu spriječiti, komorbiditete i stanja povezana sa uzrastom, odnosno mogu zahtijevati specijalističke zdravstvene usluge. Međutim, dokazi pokazuju da lica s invaliditetom, tokom cijelog života, imaju nejednak pristup zdravstvenim uslugama, imaju veći nivo nezadovoljenih zdravstvenih potreba i imaju lošiji nivo zdravlja u poređenju sa opštom populacijom. Zdravstveni sistemi često ne uspijevaju adekvatno da odgovore na opšte i posebne zdravstvene potrebe lica s invaliditetom. Lica s invaliditetom veoma često nailaze na niz stereotipa, fizičkih i sistemskih prepreka kada pokušaju da pristupe zdravstvenoj zaštiti. Analiza Svjetske ankete o zdravlju pokazuje da, u pogledu lica s invaliditetom, muškarci i žene sa invaliditetom imaju dvostruko veću vjerovatnoću da otkriju da su zdravstvene ustanove i vještine pružalaca neadekvatni, tri puta veću vjerovatnoću da će im biti odbijena zdravstvena zaštita i četiri puta veću vjerovatnoću da će biti loše tretirani u zdravstvenom sistemu. Od svih lica s invaliditetom, polovina ne može priuštiti potrebnu zdravstvenu zaštitu, pri čemu lica s invaliditetom takođe imaju 50% veću vjerovatnoću od onih bez invaliditeta da pretrpe velike troškove prilikom korišćenja zdravstvenih usluga (2).

Kada govorimo o Konvenciji UN za prava lica s invaliditetom, akcenat je na članu 25, koji garantuje pravo licima s invaliditetom da uživaju najviše zdravstvene standarde bez diskriminacije po osnovu invaliditeta. Takođe, član 9 navodi mjere koje se moraju preduzeti kako bi se obezbijedilo da lica s invaliditetom, na ravnopravnoj osnovi sa drugima, imaju pristup fizičkom okruženju, transportu, informacijama i komunikacijama (uključujući informaciono-komunikacione tehnologije i sisteme) i drugim objektima.

Akcionim planom za sprovođenje Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za 2022 – 2023 aktivnosti koje su predviđene u sprovođenju ovog operativnog cilja su: Izmjena Zakona o obaveznom zdravstvenom osiguranju; Izmjena Zakona o ostvarivanju i zaštiti prava mentalno oboljelih lica; Organizacija edukativnih radionica na primarnom nivou zdravstvene zaštite o pravima iz oblasti zdravstvene zaštite za LSI u CG, preventivnim pregledima, ginekološkim pregledima za žene, seksualnom i reproduktivnom zdravlju, mentalnom zdravlju; Obezbjeđivanje pristupačnosti za lica s invaliditetom u ambulancama u ruralnim područjima Crne Gore; Medijska promocija unapređenja zdravstvene zaštite OSI i promocija važnosti preventivnih pregleda za OSI; Unapređenje kvaliteta i obima prava iz oblasti rehabilitacije – medicinskotehničkih pomagala i opreme; Priprema i usvajanje protokola o postupanju prema osobama s invaliditetom u pružanju zdravstvene zaštite; Nabavka ginekoloških stolica za žene s invaliditetom u svim gradovima u Crnoj Gori; Izrada natpisa na Brajevom pismu za nazive ustanova i prostorija u svim zdravstvenim ustanovama u CG. Ni za jednu od ovih aktivnosti nijesu nadležne lokalne samouprave već MZ, u saradnji sa Institutom za javno zdravlje, JZU, FZO, NVO sektor a krajnji rok za njihovu realizaciju je četvrti kvartal 2023.

13. POLITIČKI I JAVNI ŽIVOT

Operativni cilj 10: *Unaprijediti uslove za ravnopravno učešće i pristup lica s invaliditetom u okviru političkog i javnog života*

Član 29. Konvencije o pravima lica s invaliditetom jasno navodi pravo lica s invaliditetom da učestvuju u političkom i javnom životu bez diskriminacije i na ravnopravnoj osnovi sa drugim građanima, gdje je akcenat stavljen na poziv državama potpisnicima da garantuju ta prava. Navedeni član Konvencije jasno propisuje da države moraju osigurati pravo licima s invaliditetom da se „kandiduju na izborima, pravo da mogu obavljati sve javne funkcije na svim nivoima vlasti, kao i pravo na olakšavanje upotrebe pomoćnih i novih tehnologija od značaja za njihovo učešće u političkom i javnom životu“. Član 29 takođe precizira da države moraju aktivno da promovišu okruženje u kojem lica s invaliditetom mogu efikasno i u potpunosti da učestvuju u vođenju javnih poslova, bez diskriminacije i na ravnopravnoj osnovi sa drugima, gdje je posebno potrebno da država preduzme podsticajne mjere za obezbjeđenje njihovog učešća u javnom životu. Učešće lica s invaliditetom u političkom, javnom i društvenom životu ključno je za borbu protiv postojećih oblika diskriminacije, stereotipa, predrasuda i segregacije. Isključivanje određenih grupa iz procesa donošenja odluka stvara ne samo dodatno podijeljena i potencijalno manje stabilna društva, već iznačajno slabi mogućnosti isključene grupe da brani svoje interese.

Akcionim planom za sprovođenje Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za 2022 – 2023 aktivnosti koje su predviđene u sprovođenju ovog operativnog cilja su: Pokrenuta inicijativa o izmjenama i dopunama Zakona o izboru odbornika i poslanika u dijelu koji se odnosi na unapređenje nivoa političke participacije lica s invaliditetom; Pokrenuta inicijativa o izmjenama i dopunama Zakona o političkim partijama u dijelu koji se odnosi na unapređenje nivoa političke participacije lica s invaliditetom; Medijska promocija učešća lica s invaliditetom u političkom i javnom životu; Podsticati realizaciju projekata/programa koji doprinose zaštiti lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti; Izmjena zakona o NVO kroz preciznije definisanje procedura za finansiranje projekata NVO;

Izraditi istraživanje o položaju manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u okviru kog će biti prikupljeni podaci o položaju lica s invaliditetom koja su pripadnici ovih zajednica; Sprovesti istraživanje o zadovoljstvu korisnika epristupačnošću portala Vlade Crne Gore; Sprovesti monitoring primjene člana 16 Uredbe o izboru predstavnika nevladinih organizacija u radna tijela organa državne uprave i sprovođenju javne rasprave u pripremi Zakona i Strategija (Sl.list CG br. 41/18); . Kreiranje novih setova podataka na portalu otvorenih podataka www.data.gov.me koji se odnose na oblast zaštite lica s invaliditetom; Analiza propisa koji se odnose na poslovnu sposobnost i učešće osoba sa invaliditetom u političkom i javnom životu, dajući preporuke za usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom; Medjunarodna konferencija o učešću lica sa invaliditetom u politički i javni život; Migracija sajtova organa državne uprave koji se trenutno nalaze na staroj tehnološkoj platformi na novi portal Vlade Crne Gore gov.me, kako bi i ti sajtovi u dijelu e-pristupačnosti bili usklađeni sa Zakonom o elektronskoj upravi i Pravilnikom o standardima pristupačnosti.

Za realizaciju navedenih aktivnosti nijesu nadležne lokalne samouprave već Skupština Crne Gore, MLJMP u saradnji s drugim institucijama, političke partije/akteri, MJU, MZ, MERT, MRSS, ODIHR, NVO sektor, međunarodna zajednica a krajnji rok za njihovu realizaciju je četvrti kvartal 2023.

14. KULTURA, MEDIJI, SPORT I REKREACIJA

Operativni cilj 11: *Obezbjeđenje ravnopravnog učešća, medijske zastupljenosti i pristupa lica s invaliditetom kulturnom životu, sportskim i rekreativnim aktivnostima*

Aktivnosti u oblasti kulture, sporta i rekreacije veoma su važne za postizanje inkluzije i puno učešće lica s invaliditetom u svakodnevnom životu cjelokupne zajednice. Kada su lica s invaliditetom u mogućnosti da u potpunosti učestvuju u aktivnostima u oblastima kulture, sporta i rekreacije, to može uveliko poboljšati njihovo samopouzdanje, osećaj pripadnosti i osnaživanja, kao i fizičko i psihičko blagostanje. Inkluzivni pristup u ovoj oblasti takođe koristi društvu u cjelini kroz jedinstven izraz umjetnosti i kulture lica s invaliditetom.

U cilju ostvarenja većeg nivoa inkluzije i eliminisanja diskriminacije sa kojom se suočavaju lica s invaliditetom prilikom pristupa kulturnim, sportskim i rekreativnim sadržajima, potrebno je da bude osmišljen dvostruki pristup, baziran sa jedne strane na inkluziju lica s invaliditetom u kulturnim, sportskim i rekreativnim aktivnostima za opštu populaciju, ne zanemarujući pritom posebne aktivnosti namijenjene licima s invaliditetom, odražavajući njihovu raznolikost i potrebe. Takođe, potrebno je preduzeti i odgovarajuće mjere u pogledu pristupačnosti i pružanja razumnog smještaja i odgovarajućih usluga podrške, kako bi se osiguralo da obrazovanje djece i mladih sa invaliditetom/djece i mladih sa smetnjama u razvoju doprinosi razvoju i podsticanju njihovog kreativnog, umjetničkog, intelektualnog i sportskog potencijala, odnosno pristupu čiji je cilj da ih ohrabruje da učestvuju u kulturnim, sportskim i rekreativnim aktivnostima kao aktivni učesnici od najranije dobi.

Akcionim planom za sprovođenje Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za 2022 – 2023 aktivnosti koje su predviđene u sprovođenju ovog operativnog cilja su: UNESCO će u saradnji sa MKM izraditi Nacionalnu strategiju kulturne baštine 2022-2025; Izmijeniti Zakone iz oblasti muzejske i bibliotečke djelatnosti; Medijska promocija važnosti učešća LSI u kulturi, sportu, medijima i rekreaciji;

Organizacija i sprovođenje konkursa o sufinansiranju programa i projekata iz kulturno - umjetničkog stvaralaštva od značaja za lica s invaliditetom; Kontinuirana podrška radu Paraolimpijskom komitetu, kao krovne asocijacije sportskih organizacija lica s invaliditetom; Kontinuirana podrška radu Specijalne Olimpijade Crne Gore, kao krovne asocijacije sportskih organizacija lica s invaliditetom; Povećanje procenta sadržaja posvećenog licima s invaliditetom u javnim i komercijalnim medijima.

Realizacija navedenih aktivnosti nije u nadležnosti lokalnih samouprava nego su odgovorni MKM I MSM a krajnji rok je četvrti kvartal 2023.

15. AKTIVNOSTI LOKALNE SAMOUPRAVE

Operativni cilj 12: *Obezbjeđenje uslova za ravnopravno učešće lica s invaliditetom u životu lokalnih zajednica i potpunoj zaštiti njihovih prava na lokalnom nivou*

Lokalna samouprava predstavlja centralni element svake lokalne zajednice i može napraviti opipljivu i trajnu razliku u životima građana, što se posebno odnosi na poboljšanje položaja i uključenost u život zajednice lica s invaliditetom na lokalnom nivou. Lokalna samouprava je jedinstvena u pružanju širokog spektra lokalnih usluga iz okvira uređenog demokratskim procesom u kojem svaka odrasla osoba ima priliku da učestvuje. Zbog toga su lokalne vlasti toliko važne za razvoj inkluzivnih zajednica, posebno u dijelu koji se odnosi na pružanje usluga, podršku ekonomskom rastu i donošenju odluka koje utiču na svakodnevni život građana na lokalnom nivou. U pogledu unapređenja položaja lica s invaliditetom uloga lokalne samouprave se ogleda u definisanju inkluzivnih i participativnih politika, koje će u potpunosti imati u vidu potrebe lica s invaliditetom prilikom definisanja urbanih politika, planova, programa i strategija, izgradnju kapaciteta i prikupljanje podataka i relevantne statistike za implementaciju politika i projekata.

U pogledu problema sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom u svakodnevnom životu na lokalnom nivou, značajno je ukazati na istraživanje Saveza slijepih Crne Gore "Istraživanje o diskriminaciji osoba s invaliditetom"¹¹³, koje je pokazalo koje su to najveće prepreke sa kojima se suočavaju lica s invaliditetom na lokalnom nivou, pri čemu se posebno ističe arhitektonska nepristupačnost i nejednak tretman i postupanje u odnosu na lica s invaliditetom. Pored navedenog, značajno je ukazati i na visok nivo zastupljenosti barijera u lokalnim institucijama i postupanju službenika jedinica lokalne samouprave, gdje više od dvije trećine učesnika istraživanja smatra da su prepreke zastupljene u ogromnoj ili većoj mjeri.

Prva aktivnost planirana akcionim planom za ovaj operativni tim je: Učiniti pristupačnima objekte javnih preduzeća čiji je osnivač Opština i javnih površina u opštinama (Uklanjanje arhitektonskih, administrativnih i drugih barijera koje onemogućavaju ravnopravan položaj u društvu OSI), za čiju realizaciju su odgovorni MEPG i Zajednica opština.

Za konkretnu aktivnost možemo konstatovati da u opštini Nikšić nije realizovana, jer je i dalje veliki broj objekata, preduzeća i površina u javnoj upotrebi nepristupačan za osobe s invaliditetom a rok za realizaciju ove aktivnosti je četvrti kvartal 2023.

Druga aktivnost koju izdvajamo je: Smanjenje diskriminacije lica s invaliditetom u oblasti profesionalne rehabilitacije kroz organizovanje obuka za LSI o započinjanju malih biznisa i socijalnom preduzetništvu a za čiju realizaciju su odgovorne lokalne samouprave, NVO sektor i Uprava za kadrove. Indikator uspješnosti je održano najmanje deset obuka. Međutim u opštini Nikšić nije održana nijedna obuka iz ove oblasti.

Treća aktivnost koju izdvajamo a za čiju realizaciju su odgovorne lokalne samouprave, MRSS, NVO sektor, Unicef i UNDP je: Identifikovanje i pilotiranje ključnih usluga za podršku aktivaciji, samostalnom životu i prevenciji institucionalizacije osoba sa invaliditetom i djece sa smetnjama u razvoju u odabranim opštinama. Rok za realizaciju ove aktivnosti je četvrti kvartal 2023, a opština Nikšić se nije našla među opštinama koje su odabrane za realizaciju pomenute aktivnosti.

16. AKTIVNOSTI LOKALNE SAMOUPRAVE U NIKŠIĆU SA PREPORUKAMA

Početak 2022. godine, Opština Nikšić je započela sa izradom strateškog dokumenta posvećenog dječijoj i socijalnoj zaštiti, što predstavlja značajan korak prema poboljšanju kvaliteta života građana na ovom području. Iako dokument pokazuje dobru namjeru i značajno interesovanje za unapređenje uslova za osobe sa invaliditetom (OSI), postoji nekoliko ključnih oblasti u kojima se može i treba uraditi više.

Strateški dokument, iako pozitivan korak, samo djelimično se bavi pitanjima osoba s invaliditetom. Iako je evidentno da Opština pokazuje volju da se pozabavi problemima osoba sa invaliditetom, postoji nedostatak konkretnih aktivnosti i mjera koje bi adekvatno podržale ovu populaciju. Prava osoba s invaliditetom moraju biti integralni dio svih strateških planova kako bi se osiguralo da se njihove potrebe uzimaju u obzir.

Opština Nikšić je preduzela nekoliko koraka u cilju unapređenja uslova za OSI.

-Zgrada Opštine je rekonstruisana kako bi bila pristupačna osobama sa invaliditetom.

-Postavljeni zvučni semafori u užem gradskom jezgri, što olakšava kretanje osobama sa oštećenjem vida.

-Uz podršku lokalne samouprave NVO Mozaik je organizovala usluge „prevoza od vrata do vrata“ za OSI čime je olakšano svakodnevno funkcionisanje ove populacije.

-Kroz izradu godišnjeg budžeta, Opština redovno izdvaja sredstva za funkcionisanje Dnevnog centra za djecu sa smetnjama u razvoju. Ovo je vrijedan korak ka obezbjeđivanju podrške djeci sa invaliditetom i njihovim porodicama.

Sve navedeno jeste značajno ali ne i dovoljno u pogledu poštovanja prava svih OSI. Toliko aktivnosti koje su bile planirane Lokalnim akcionim planom za OSI koje nijesu realizovane, a čija realizacija bi značajno doprinijela unapređenju kvaliteta života kako OSI tako i njihovih porodica.

Neophodno je razvijati nove i unaprijediti postojeće servise podrške u zajednici, obezbijediti adekvatnu i blagovremenu zdravstvenu zaštitu, obrazovanje, zapošljavanje, obezbijediti uslove za odmor i rekreaciju OSI.

Za sve navedeno je potrebna podrška lokalne samouprave, kroz poseban program podrške za OSI čime bi se obezbijedila sredstva za usluge koje su prilagođene potrebama OSI na temelju onoga što bi, u skladu sa savremenim shvatanjem osnovnih ljudskih prava, mogle, željele i trebale. Ovaj konkurs bi takođe promovisao inovacije i razvoj lokalnih organizacija i inicijativa posvećenih osnaživanju osoba sa invaliditetom. Osim toga, transparentnost u procesu raspodjele sredstava bi osigurala da se resursi pravedno raspodijele i da se smanji mogućnost nepoštenog tretmana. Sve ovo zajedno bi predstavljalo sveobuhvatan pristup za unapređenje kvaliteta života OSI u Opštini Nikšić, obezbjeđujući im prava i podršku koja im je potrebna kako bi aktivno učestvovali u društvu i ostvarili svoj puni potencijal.

U zaključku, iako Opština Nikšić pokazuje dobru volju i izvršila je nekoliko pozitivnih koraka ka poboljšanju uslova za osobe sa invaliditetom, postoji jasna potreba za većim angažovanjem i dodatnim sredstvima. Osobe sa invaliditetom zaslužuju jednake šanse i pristup svim aspektima društvenog života, i njihova potreba mora biti prioritet u strateškim planovima i budžetskim alokacijama Opštine Nikšić, pa glavnu preporuku čini izrada Lokalnog akcionog plana u oblasti osoba s invaliditetom u skladu sa zakonodavnim okvirom i Strategijom za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2022-2027.

17. LITERATURA

1. Vlada Crne Gore, Strategiju za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2022-2027.
2. Vlada Crne Gore, Zakonu o zabrani diskriminacije, 2017.
3. UMHCG, Analizi rodno odgovornog budžetiranja, 2021.
4. Savez slijepih Crne Gore, Istraživanje o diskriminaciji osoba s invaliditetom

NVO "MOZAIK NIKŠIĆ"

Ul. Radoja Dakića bb, 81400 Nikšić

Tel: 067388982

Email: mozaiknvo@gmail.com

@nvomozaik

@nvomozaik

